

DE JOODSE KOLONISATIE IN PALESTINA

DOOR

E. L. LEVIE

Onlangs merkte de Londense „Economist” op, dat een juiste weergave van feiten voldoende was om de grootste principiële voor- en tegenstanders van een ideaal zeer veel nader tot elkaar te brengen. Met deze doelstelling voor ogen wil ik trachten het Zionisme uit een nevel van onjuiste kennis en vooroordeel (zowel van de kant der Zionisten als van de kant der anti-Zionisten) te halen om in de nuchtere en zeker niet flatterende belichting van de statistiek het bereikte te kunnen bekijken.

Om een goede beschrijving te kunnen geven zou men — althans volgens sommige traditionele Joodse opvattingen — met de Schepping en het bijbelverhaal moeten beginnen. Doch ook zonder terug te keren tot het oerbegint der dingen moet men enkele fundamentele feiten van het land vaststellen.

Palestina is een klein land, kleiner dan België en van zijn 26300 vierkante kilometer oppervlakte is een groot gedeelte n.l. 12500 km² een woestijnsteppe, die op de kaart een driehoek is met als basis de lijn Gaza—Beer Scheba en als top Akaba aan de Noordpunt van de gelijknamige golf. Dit gebied, dat het district Beer Scheba omvat, heeft minder dan 25 cm regen per jaar, hetgeen onvoldoende is voor een permanente landbouw, indien geen irrigatie wordt toegepast.

Het overige gedeelte van Palestina bestaat uit tamelijk vruchtbare vlakten (4600 km²) en minder vruchtbare, dikwijls sterk geërodeerde heuvels (9100 km²).

Het is een van de vele onoplosbare vragen — hoe eenvoudig de beantwoording ook lijken moge — welk gedeelte van Palestina bebouwd wordt. Dit varieert n.l. van handboek tot handboek: 7730 km², 8000, 8500, zelfs 9000 km² wordt opgegeven. Een gedeelte van deze variatie is te verklaren uit het feit, dat in het Zuiden met zijn onregelmatige regenval veel gronden bezaaid worden en het niet doorzetten der regens bij de aanvang reeds een oogstmislukking geeft, zodat naar de smaak van de statisticus deze gronden zowel tot de bebouwde als tot de onbebouwde gronden gerekend kunnen worden. Even grote variaties vindt men in

de opgaven van het bebouwbare oppervlak; de cijfers variëren van 10500 km² tot 12000 km². Hier is het verschil te verklaren uit het politieke inzicht van de onderzoekers, immers het bebouwbare oppervlak is naast vele andere factoren een maat voor de opname-capaciteit van het land en vandaar dat de schattingen der experts aangaande het bebouwbare oppervlak afhankelijk zijn van hun inzichten over de politieke wenselijkheid van de omvang der Joodse immigratie.

Dit kleine land telde in 1946 ruim 1,8 miljoen inwoners, waarvan ruim 600.000 Joden waren. Deze laatste vormden dus een derde van de Palestijnse bevolking.

Ofschoon de Joden nooit geheel afwezig zijn geweest en het dorp Pekiin bij Safed op een continue Joodse nederzetting kan bogen, waarvan de oorsprong zich verliest in de mist der tijden van de terugkeer der ballingen onder Ezra en Nehemia, is het overgrote gedeelte van de hedendaagse Joodse bevolking sedert 1922 in het land gekomen, hetzij door geboorte of door immigratie.

De Joodse landbouwkolonisatie vindt zijn begin in de jaren zeventig van de vorige eeuw, toen bij Jaffa de eerste Joodse nederzetting werd gesticht, die genaamd werd Petaeh Tikvah (Poort der Hope).

Zeventig jaar later (1946) was dit begin uitgegroeid tot een Joodse landelijke bevolking van ruim 150.000 zielen en een Joods grondbezit van ca 150.000 ha waarvan ongeveer 76500 ha ofwel ca 50 procent in cultuur was gebracht. Deze gegevens zijn conservatieve schattingen, afkomstig van de Anglo Palestine Bank. Er zijn echter ook optimistische schattingen in omloop, doch deze kunnen het beeld niet veranderen, dat slechts een kwart van de Joodse bevolking op het land woont en driekwart in de steden (Tel Aviv, Jerusalem, Haifa).

Ook de beroepsmatige opbouw van de Joodse bevolking vertoont stedelijke trekken. In de landbouw vond in 1939 bijna 20 procent der arbeidende bevolking een bestaan, 26 procent in industrie en handwerk en bouwbedrijf en een ongeveer even groot percentage in de handel. Ook hier is dus een overwegen van stedelijke beroepen. Door de achteruitgang van de citruscultuur als gevolg van het stopzetten van de export gedurende de oorlog werden deze getallen nog gewijzigd ten ongunste van het aandeel van de landbouw.

Deze gang van zaken is niet het gevolg van de aan de Joden toegedichte afkeer van of ongeschiktheid voor de landbouw en een voorliefde voor de handel, maar een gevolg van een over de gehele wereld merkbare tendenz dat het percentage in de landbouw werkzame personen afneemt door de nog steeds voortschrijdende industrialisatie.

Een historisch overzicht van het percentage landbouwers in verschil-

lende landen aan het einde van de vorige eeuw en omstreeks 1940 moge deze algemene tendenz illustreren.

Tabel I.

Schatting van het percentage der bevolking in de landbouw werkzaam:

	1890	1940	1944
Groot-Brittannië	10,2	5,7	
Nederland		20,9 ¹⁾	
U.S.A.	41,9		15,0
Canada	45,5		22,0
Australië	31,1	20,4	
Nieuw-Zeeland			20,0
Zweden	53,5	31,9	
Italië	59,4 ²⁾		20,4

¹⁾ 1930 ²⁾ 1900

(Schultz pag. 87).

Terwijl in genoemde landen na een veeljarige ontwikkeling slechts langzamerhand het accent van de landbouw op de industrie is komen te vallen, is in Palestina reeds na korte tijd de landbouw in vergelijking tot de industrie van weinig belang voor het Joodse economische leven geworden.

De oorzaken van dit merkwaardig verschijnsel dienen in het kort te worden vermeld. Het woord kolonisatie in de Nieuwe Wereld associëren wij onwillekeurig met de gedachte aan oneindige vlakten maagdelijke grond, die slechts op afpalen wachten om in bezit te worden genomen, aan rijke bossen, die het bouwmetaal leveren voor de ruwe vestingachtige blokhutten der settlers, waarin zij zich tegen de Indianen konden verschansen, aan de tot de horizon reikende golvende graanvelden, wier exploitatie slechts mogelijk was geworden door de uitvinding van Mc. Gormick (maaimachine), want ze waren te uitgestrekt, dan dat de eigenaar ze met de zeis zou kunnen maaien. Hoe uitgestrekt de terreinen voor de kolonisatie waren, blijkt wel uit de cijfers ontleend aan het Yearbook 1938 van het U. S. Dept. of Agriculture. Hier vinden wij, dat tussen 1862 en 1935 430 miljoen ha grond in de V.S. vrijwel gratis aan de settlers in percelen met een minimum oppervlakte van 65 ha werden uitgegeven. In de droge streken, bewesten de 100ste meridiaan, was de minimum oppervlakte 250 ha.

De Indianen in de U.S.A., de Maori's in Nieuw-Zeeland en andere stammen, die zichzelf eigenaars van de grond achtten, werden zonder schadeloosstelling onteigend en hun verzet werd in bloed gesmoord,

totdat de in getal steeds afnemende inboorlingen in „reservations” werden ondergebracht om ze voor uitsterven te behoeden. De door blanken in de Nieuwe Wereld gekoloniseerde landstreken waren bovendien rijk aan bodemschatten.

Ofschoon aanvankelijk de landbouw het hoofdmiddel van bestaan was in de Nieuwe Wereld, waaraan meer dan twee derden van de werkende bevolking deel had, ging zich langzamerhand een industrie ontwikkelen met als gevolg, dat nu nog slechts $\frac{1}{5}$ à $\frac{1}{6}$ van de bevolking in de landbouw zijn bestaan vindt. Aan dit uiterst summiere beeld zouden nog vele trekken toe te voegen zijn, maar het is genoeg voor een begin van vergelijking.

Wel een grote tegenstelling bestond er tussen de omstandigheden in de V.S. en in Palestina bij de aanvang der kolonisatie!

Toen de Joden in de jaren zeventig van de vorige eeuw naar Palestina begonnen te trekken, was Palestina een verre van maagdelijk gebied. Er was een gezeten bevolking en een landsregering, de Turkse, die hoe corrupt en inefficiënt ook, in staat was het grondeigendom te beschermen. En daar, waar de Turkse macht niet reikte, in steppen en woestijnen, waren de grote Bedoeïnenclans in staat hun grondbezit te verdedigen, want ook in de meest barre woestijnen bestaat — volgens Lawrence — geen gebied, dat geen eigenaar heeft. De Joden moesten dan ook van de aanvang af de nodige grond kopen, terwijl het ontbreken van bossen de huizenbouw duur maakte. In het kort, in tegenstelling tot de V.S., Australië en andere landen, moest de settler over aanzienlijke sommen beschikken om land te verwerven en huizen te bouwen. En dit feit, om het even of de emigrant zelf de middelen daartoe had, of ze van een liefdadige instelling ontving, maakte dat men per boer slechts een geringe oppervlakte ter beschikking kon stellen. De prijs van de grond steeg bovendien zeer sterk. Enerzijds werd de vraag van Joodse kant steeds groter, terwijl anderzijds de Arabieren, wel verre van uit te sterven, zich in een van de hoogste geboorte-overschotten ter wereld mochten verheugen (groter dan die der Joden), waardoor de vraag naar grond van die zijde eveneens toenam. Bovendien nam de Engelse mandaatregering vele maatregelen ter beveiliging van het Arabische grondbezit, in het bijzonder sinds 1939 (White Paper), waardoor de gebieden, waarbinnen de Joden grond kunnen kopen, zeer zijn beperkt.

In de ruim zeventig jaren van Joodse landbouwkolonisatie werd zoals gezegd meer dan $1500 \text{ km}^2 = 150.000 \text{ ha}$ grond door Joden aangekocht, waarvan 30% in de periode vóór 1920. Na dat jaar nam de landaankoop toe en in de volgende 11 jaren werd 47500 ha tegen een gemiddelde prijs van £ 70 per ha verworven. In de daaropvolgende 15 jaren ging echter maar

42500 ha in Joods bezit over tegen een gemiddelde prijs van £ 250 per ha.

De grondprijzen stijgen echter nog voortdurend en in 1946 werden er gemiddelde bodemprijzen van f 4.000,— per ha genoemd (A. P. Yearbook 1946). Voorwaar wel zeer hoge bedragen voor gronden van op hun best matige boniteit.

Om een idee te geven van de vruchtbaarheid dezer gronden volgen hier enkele cijfers van gemiddelde tarwe-opbrengsten. Deze zijn op onbevloeiende grond in Palestina bij Arabieren ruim 600 kg per ha, bij Joden ca 800 kg en op bevloeiende gronden tussen 2 en 3000 kg. In de V.S. wint men 1.200 tot 1.500 per ha en in Nederland 3.200 kg, in beide landen op onbevloeiende gronden.

De kosten van kolonisatie per ha zijn dan ook zeer hoog, terwijl de inkomsten, behalve uit de citruscultuur, gering zijn. Om zoveel mogelijk mensen te kunnen helpen zijn door de verschillende Joodse instanties de uitgegeven gronden per kolonist zeer beperkt. Om dit duidelijk te maken volgen er hieronder enige cijfers: Sir John Russell (in *Palestine's Economic Future* pag. 129) geeft over de gemiddelde grootte van de Joodse bedrijven enige sprekende cijfers: in 1900 14,8 ha, 1927 7,8 ha, 1936 4,2 ha. Men ziet (bij stijgende prijzen) een voortdurende daling van de gemiddelde bedrijfsgrootte, die in 1939 volgens mijn berekeningen zelfs afnam tot ruim 3 ha.

Ter vergelijking zij vermeld dat de gemiddelde oppervlakte grond per bedrijf in Nederland 10 ha bedraagt en in Nieuw-Zeeland 90 ha (zuivelgebieden). In de bedrijfsgrootte in Palestina is bovendien veel variatie. In de citrus-streek in de kustvlakte bevindt zich wat minder dan de helft van de ca. 30.000 ha boomgaarden, die alle bevloeid worden, in Joodse handen. Het aantal Joodse citrusboomgaarden is ruim 7.750, het geen dus een gemiddeld oppervlak van ca. 2 ha geeft. In Californië is de gemiddelde sinaasappelboomgaard ca. 5,2 ha (= 13 acres) groot. De gemiddelde oppervlakte der sinaasappelplantages van de Arabieren is ca. 3 ha, omdat bij hen grootgrondbezit en het grootbedrijf veelvuldiger wordt gevonden dan bij de Joden.

De citruscultuur is, financieel gesproken, het belangrijkste en meest geslaagde deel van de Joodse landbouw. In 1938, een „normaal” vooroorlogs jaar, bracht de citruscultuur 60 % op van de totale waarde van de Joodse landbouwproductie op nog geen 19 % van de Joodse cultuurgrond.

De citruscultuur is door haar hoge opbrengsten per ha het enige type landbouwbedrijf dat vóór de oorlog rendement op het geïnvesteerde kapitaal leverde (in 1938 4 tot 6 %). De regering van Palestina heeft de uitbreiding van deze cultuur echter stopgezet in verband met een

dreigende overproductie, zodat deze richting voorlopig geen nieuwe mogelijkheden biedt voor verdere kolonisatie.

De Joodse kolonisatie in Palestina is in grote trekken het resultaat van particulier initiatief. Immers, van de kapitalen, sinds 1920 tot 1939 geïnvesteerd, is slechts $\frac{1}{3}$ (13 %) afkomstig van nationale fondsen. Bijna 90 % is particuliere investatie, die zich op de renderende objecten, n.l. industrie en citruscultuur heeft gericht en zich in het algemeen verre van de akkerbouw heeft gehouden. Het is van belang op te merken, dat de financiële basis van de Joodse kolonisatie gezond is, zoals nog zal worden uiteengezet.

De akker- en weidebouw maakte een geheel andere ontwikkeling door. Tot 1914 werd deze gefinancierd door Baron Rothschild. Daar in deze — wat de Joodse kolonisatie betreft „oertijd” — de grond nog vrij goedkoop was, werd de settler op voor Palestina zeer ruim toegemeten oppervlakten grond — 30 ha per bedrijf — gekoloniseerd, in het bijzonder in Galilea. In dit bedrijf werd een eenvoudige graancultuur gedreven, waarbij de kolonisten een uiterst sober bestaan hadden in verband met de geringe opbrengsten per ha en de lage graanprijzen en het gevolg was, dat zij steeds financieel afhankelijk bleven van de Baron. De wijnbouw, door de Baron met grote middelen in de kustvlakte geïntroduceerd, verschafte de Joden weinig grotere inkomsten.

Sinds 1920 waren het door allerlei oorzaken, waarop niet kan worden ingegaan, alleen de Zionistische instanties die de kolonisatie voortzetten. Door de gestegen grondprijzen en de grote animo om gekoloniseerd te worden, werden de bedrijven klein, n.l. 3 à 4 ha.

Ook de kevoetsoth — de grote coöperatieve bedrijven — werden op basis van 1 à $1\frac{1}{2}$ ha per arbeidskracht opgezet.

Bij dergelijke geringe oppervlakten per persoon kon een extensieve graancultuur bij lange na geen voldoende opbrengsten leveren en werd men gedwongen over te gaan tot een intensiever bedrijf, het gemengde bedrijf. Dit is een bedrijfstype, waarbij vee voor melkproductie wordt gehouden en waar groenten worden gekweekt. Deze producten vinden een gereede afzet in de steden en voor zover de steden zich ontwikkelen, heeft de „gemengde” landbouw een economisch bestaansrecht. In Nederland worden echter dergelijke bedrijven van 3—7 ha te klein geacht en deze zullen, waar dit mogelijk is — zoals bij de herverkaveling van Walcheren — verdwijnen. Ook in Palestina zijn deze boerderijen te klein; de arbeidsproductiviteit is dan ook gering, zoals uit de gegevens van Bonné blijkt. Zonder de inkomsten uit de citruscultuur mede te rekenen bracht een Joodse arbeider in Palestina in de landbouw in 1934/35 ca 186 Internat. Units op. Een arbeidskracht in de weinig

ontwikkelde landbouw in Polen produceerde 195 I. U., terwijl in de intensieve landbouw van Nederland 579 I. U. werd voortgebracht. (Een International Unit is een eenheid door Colin Clark ingevoerd, die een waarde van ca. 1 dollar heeft). Alleen in de jongste oorlog, toen Palestina etappegebied was voor het Engelse leger in Egypte, konden deze bedrijfstypen de boeren een zekere mate van welstand verschaffen, doch in minder gunstige tijden leveren zij een uiterst karig bestaan op.

De moeilijke economische omstandigheden, waaronder de boeren hebben gewerkt, waren oorzaak, dat een groot aantal coöperatieve organisaties zijn ontstaan en dat zelfs in sommige dorpen het gehele leven op coöperatieve leest is geschoeid. Twee typen van coöperatieve dorpen zijn ontstaan:

- a. dorpen, waar de boeren zelfstandige bedrijven hebben, doch coöperatief landbouwmachines exploiteren en coöperatief in- en verkopen. Van dergelijke dorpen waren er in 1943 meer dan 70, met ruim 26.000 inwoners;
- b. een ander type dorp, waarin alle inwoners in één bedrijf op communistische wijze leven en werken, de zgn. kevoetsoth; deze dorpen telden in 1943 totaal 31.000 inwoners.

De „kapitalistische” dorpen, die echter ook coöperaties kennen (met name de coöperatieve citrusverkooporganisatie, die in 1938 $\frac{3}{4}$ van de Joodse sinaasappelproductie afzette), telden in 1943 71.000 inwoners.

Al zijn de coöperatieve dorpen en de kevoetsoth qua aantal inwoners en financiële resultaten niet zo belangrijk, als men uit de propaganda ervoor wel zou menen, qua organisatie en technische resultaten zijn zij zeker het vermelden waard.

De technische resultaten uiteten zich in een duidelijk hogere productie van allerlei producten t.o.v. de Arabische cultuurmethoden. Men is er in het bijzonder in geslaagd een goede kruising tussen de Europese en Inheemse melkkoeien te verkrijgen, die resistent zijn tegen het klimaat met zijn veeziekten en bovendien een behoorlijke melkgift geven, zodat zij superieur zijn aan de lokale koeien; deze kruisingen worden in het gehele Midden-Oosten gaarne gekocht.

Al is, zoals werd aangetoond, de stad en haar industrie van veel groter belang geworden voor de Joodse volksplanting dan het platteland en de agrarische sector van het economische leven, de groei in deze richting is gegaan als het ware tegen alle hoop en verwachting in, die men omtrent de ontwikkeling van Palestina koesterde. Deze teleurstelling uit zich in een relatief geringe hoeveelheid informatiemateriaal over de Joodse steden en haar problemen in vergelijking met de brede

stroom van literatuur over het platteland. Daarbij komt ook een objectieve reden voor het gebrek aan belangstelling. De ontwikkeling der steden is veel geruislozer gegaan volgens de bekende lijnen van het particuliere initiatief en kapitalistische ontwikkeling. Behalve enkele zeer interessante coöperatieve ondernemingen op gebieden, die in Europa voor de coöperatie gesloten zijn, zoals het autobusbedrijf in de steden, vindt men in de grote Joodse centra geen nieuwe en dus veelomstreden vormen van sociaal leven. Dit maakt het onderwerp der stedelijke ontwikkeling een ondankbaar terrein voor wetenschappelijk onderzoek; een beschrijving van de steden komt dan meestal neer op het overschrijven van een of andere Baedeker en de werkelijke problemen van de stad en de industrialisatie zijn weinig onderzocht en komen niet ter sprake.

In het volgende zal worden getracht, enkele problemen van de stad te bespreken; doch tot een beter begrip volgen hier enige cijfers omtrent de ontwikkelingsgang der stadsbevolking in het algemeen en het Joodse deel in het bijzonder. Deze gegevens zijn ontleend aan het meer geciteerde Anglo Palestine Yearbook 1946.

<i>Stadsbevolking in Palestina.</i>	Volkstelling	Schatting
	1922	1942
Totale stadsbevolking	264.000	742.000
Percentage van gehele bevolking in steden wonend	35	46
Joodse stadsbevolking	69.000	370.000
Percentage Joden van totale stadsbevolking	30	50
Percentage Joodse stadsbevolking van de gehele Joodse bevolking	81	64
Totale percentage Joodse bevolking van totale landbevolking	11	33
<i>De bevolking in enkele steden.</i>	Totale bevolking:	daarvan Joden:
Jerusalem	152.000	66 procent
Tel Aviv	190.000	99 „
Haifa met voorsteden	123.000	50 „
Jaffa	92.000	27 „
Gaza	30.000	
Nabloes	23.000	
Hebron	23.000	
Petach Tikva	20.000	100 „

Terwijl op het land de Joden in geheel Joodse dorpen leven, hebben, zoals uit de cijfers blijkt, drie van de vier grote steden een gemengde bevolking. Daar vormt de samenwerking tussen Joden en Arabieren in

gemeentelijk verband een probleem, dat niet overal goed kan worden opgelost en dat zijn stempel op het karakter der steden heeft gedrukt.

Tel Aviv, in 1909 gesticht is de moderne geheel Joodse stad; zij vertoont een eenheid in stijl en levenswijze, die haar tot een werkelijk Europese stad in het Oosten doet zijn. Men vindt er niet die grote tegenstellingen in bouwwijze, in bevolking en in welstand der raciale groepen, die in andere grote steden in Azië en Afrika, zoals Algiers, Caïro, Batavia, Bandoeng, etc. het Europese karakter der moderne wijken tot een niet steeds goed volgehouden pretentie doet zijn. In Tel Aviv is het grootste deel der Joodse industrie en de handelshuizen geconcentreerd. De stad is langs de zee gebouwd en heeft een kleine lichterhaven. Tel Aviv met zijn bijna 200.000 inwoners is zo modern, dat verschillende stadia van moderne ontwikkeling zijn overgeslagen, zoals gaslicht, tram en trein.

Haïfa met zijn half-Joodse half-Arabische bevolking, met zijn grote Joodse voorsteden, waarvan enkele schitterend gelegen zijn op de berg Karmel, wordt gedomineerd door zijn grote oliehaven met zijn raffinaderijen. De grote ontwikkeling van de stad is na de openstelling van de haven en de aanleg van de pijpleiding in 1933 begonnen, zodat het ouderwetse Arabische stadsdeel het geheel van moderne huizen en straten niet zeer stoort. De samenwerking tussen Joden en Arabieren is hier relatief goed; er is een gemengde gemeenteraad, die zijn taak naar behoren vervult.

Jerusalem is een onharmonische stad, waar de oude ommuurde kern met zijn last der traditie niet tot een organisch geheel is gegroeid, met de nieuwere wijken, die ten dele in moderne, ten dele in de bastaard Turkse stijl van 1890 zijn opgetrokken. Meer dan in enige andere stad in Palestina is hier het niet-blijvende deel der bevolking (Engelse ambtenaren, Amerikaanse archeologen en missionarissen) geconcentreerd en dit heeft mede zijn stempel op de stad gedrukt. Zijn gebrek aan innerlijke harmonie, het „heilige stad” zijn van drie godsdiensten, heeft ook in de Joods-Arabische samenwerking slechte gevolgen gehad. De gemengde gemeenteraad is (in verband met onderlinge twisten) sinds lang ontbonden en de stad is onder direct Engels koloniaal bestuur geplaatst.

De Joden zijn dus in het bijzonder in Jerusalem, Tel Aviv en Haïfa (met voorsteden) gaan wonen en in de twee laatste steden is de industrie geconcentreerd. Welke industrieën met meer dan 5 arbeiders per bedrijf in Palestina gevestigd zijn, leren ons de uitkomsten van de industrietellingen, die in 1939 en 1942 op last van de mandaats-regering zijn uitgevoerd. (A.P. Yearbook pag. 145).

Industrietelling in:	1939	in procenten	1942	in proc.
Aantal bedrijven,	1.211		3.465	
waarvan Joodse:	812	72	1.907	55
bruto omzet van de gehele				
industrie in £ 1000	7.585		34.698	
waarvan in Joodse bedr. in £ 1000	6.040	80	29.038	83
aantal arbeiders,	17.795		46.577	
waarvan Joden	13.678	78	37.773	80

De grote vooruitgang in absolute getallen is het gevolg van de oorlog, waarbij vooral in de Joodse sector de metaalindustrie tot ontwikkeling is gekomen, terwijl de chemische-, de kleding- en voedingsmiddelenindustrie zich zeer hebben uitgebreid. Ook de diamantnijverheid ontwikkelde zich sterk. Bij de beoordeling van de cijfers van de bruto-omzet moet in aanmerking worden genomen, dat het indexcijfer van de kosten van het levensonderhoud 1939 = 100 in 1942 tot 194 was gestegen (1945 : 237). Wij zien bovendien hoe belangrijk de Joodse industrie is en dat, vergeleken bij 1939, de Arabische industrie, ofschoon zijn omzet toegenomen is, toch bij de Joodse is achtergebleven.

Tabel II.

Enige gegevens omtrent de industrie van Palestina met vergelijkingsmateriaal; 1936 of 1937

	Roemenië	Hongarije	Canada	Australië	Palestina
Kapitaal per arbeider in £ st.	248	193	1107	330	293
Werkzaam in de industrie					
aantal P.K. per arbeider	2.6	2.9	7.5	2.3	1.5
Kosten van energie (elec. en kolen) per arbeider in £ st.	15	14	30	17	10
Netto productie p. arb. in £ st.	142	147	437	262.	175
Bruto productie p. arb. in £ st.	345	357	1016	681	353

(Ontleend aan Mandelbaum: *The industrialization of Backward Areas*. Oxford 1945).

Bonné geeft op als totale investaties in de Joodse sector van Palestina in circa 20 jaar (1921—1940) ca. 78 miljoen £; in dit bedrag zijn geen investaties voor grondaankoop begrepen.

Uit bovenstaande gegevens blijkt, dat de industrialisatie van Palestina in grote trekken overeenkomt met die van Hongarije en Roemenië, hoewel (wat niet uit de tabel blijkt) het percentage van de

Joodse bevolking, dat in de industrie werkt veel hoger is, dan in eerstgenoemde landen. Uit het gering aantal P. K. per arbeider en de lage investaties vergeleken bij Canada en Australië volgt, dat het hier, zoals te verwachten is, in grote trekken om een ontwikkeling van de lichte industrie gaat, waarin de kosten van de arbeid de belangrijkste zijn, en welke verbruiksgoederen maakt. Wij moeten er op wijzen, dat deze cijfers niet de ontwikkeling van de industrie onder invloed van de oorlog weergeven. In Palestina hebben de bestellingen voor het leger een sterke uitbreiding ten gevolge gehad van de lichte industrie in het algemeen en in het bijzonder de diamant-, chemische en metaalindustrie. Bovendien is men zich gaan toeleggen op het fabriceren van eenvoudige kapitaalgoederen. Dit laatste vormt alweer een verder stadium in de ontwikkeling van industrialisatie. Ook na de oorlog heeft de gunstige conjunctuur in de nijverheid aangehouden. Zo is sinds 1945 vor ca. 30 miljoen pond geïnvesteerd, voornamelijk in de bouwnijverheid, in de textielindustrie, de fabricatie van bouwmaterialen, etc. Deze welvaart is niet beperkt gebleven tot de Joodse industrie, maar heeft weer een gunstige invloed gehad op de vraag naar zuivelproducten en groenten en komt tot uiting in de toenemende waarde van de landbouwproductie (zonder citruscultuur), die in 1946 uitgedrukt in prijzen van 1937 bijna verdrievoudigd zou zijn. (*Nouvelles d'Orient* 21 Juni 1947 pag. 21 e.v.).

De financiering van de investaties in de industrie en de Joodse landbouw heeft grotendeels plaats gevonden uit particuliere bron n.l. uit de kapitalen, meegenomen door de Joodse immigranten en in mindere mate uit de giften voor het Joods Nationaal Fonds en het Palestina Opbouw Fonds. Tot 1940 maakten deze giften slechts een achtste van de totale investaties uit. Door de vernietiging en de onteigening van de eigendommen der Joden in het grootste deel van Europa, zijn de emigranten veel minder kapitaalkrchtig dan voorheen, terwijl bovendien de transfer van kapitaal vrijwel onmogelijk is geworden. Bijgevolg is de verhouding der giften tot het medegenomen kapitaal gestegen van 1 op 7 (vóór de oorlog) tot 1 op 2 (in 1944). In tegenstelling met de industrialisatie in vele landen, behoefde de kapitaalvorming echter niet plaats te vinden door besparingen op de binnenlandse consumptie (Rusland), die het levenspeil zeer drukken of door het aantrekken van geleend kapitaal uit het buitenland. De financiële basis van het Joodse economische leven is daardoor gezond in tegenstelling tot hetgeen men een twintig jaar geleden in de Zionistische wereld aannam.

Het volgende citaat maakt dit duidelijk:

„The Review of the Midland Bank comments as follows:

„Other parts of the world have been developed principally by the pioneering labour of persons of little or no wealth, equipped with capital provided by a totally different body of people. The result has been that year by year the developing country has had to provide, out of its own surplus or by fresh borrowing, a growing amount of funds abroad for interest on its external debts. In many countries the machinery has broken under the strain, and the sums invested have proved in the long run to have been largely lost, or at any rate devoid of net yield. In Palestine, by contrast, the settlers have brought with them the great bulk of the funds required for development, so that a relatively small obligation remains to be remitted abroad for interest. Thus, while many millions of capital have been introduced into Palestina from other countries, her external debt probably does not exceed a few millions. Hence "payment difficulties" are far less likely to arise than under the more usual system of development." (Palestine's Economic Future pag. 112).

In het voorgaande is getracht in cijfers de Joodse kolonisatie weer te geven en de invloed van enkele economische factoren (in het bijzonder de grondprijzen) op de vorm van deze kolonisatie aan te duiden. Nu moet nog worden besproken, hoe de sociale ideologie van de Joodse immigranten en van de Zionistische leiding mede de kolonisatie hebben bepaald.

In het begin van deze eeuw, toen het Zionisme ontstond en zijn ideologie werd gevormd, leefden er onder de Joodse jeugd in Oost-Europa, die in sterke mate zijn stempel op de Zionistische ideeën-wereld heeft gedrukt, de volgende, deels romantische, deels door de droeve ervaring van de Joodse Ghetti verkregen gevoelens. Terugkeer naar het land en de akkerbouw, een drang naar sociale gelijkheid en rechtvaardigheid, een drang wèg van een intellectualiteit, die niet tot daden kwam, naar het eerlijke ambacht, naar de handenarbeid.

Het is gemakkelijk deze gevoelens in het licht van latere kennis omtrent de toenemende belangrijkheid van de industrie (zie tabel I) en het afnemende belang van de landbouw te critiseren en hun romantische ongefundeerdheid aan te tonen. Deze gevoelens pasten in het kader van het geheel van de ellende der grote steden met hun nauwelijks begonnen industrialisatie en de daarbij behorende verpauperisering der massa, bij het gebrek aan inzicht in de overbevolking van de landbouw, bij de romantische socialistische literatuur (Tolstoi) en het gevoelige hart en de drang naar rechtvaardigheid en de behoefte daaraan bij de ontrechte Joden.

Ook bij de meer burgerlijk ingestelde Zionisten was de idee „terug naar het land” een noodzakelijk onderdeel van het politieke Zionisme. Immers zij hadden gezien, hoe juist de boerenbevolking van Polen en Ierland het best hun nationale aard en wezen hadden weten te handhaven, ondanks honderden jaren Russische en Engelse overheersing. En in analogie daarmee moest de Joodse boerenstand de ruggegraat vormen van het nieuwe volksbestaan.

De oude kolonisatie, die na enige jaren van vrijwel onoverkomelijke moeilijkheden door Baron Rothschild gefinancierd was, dreigde in een fiasco te onttaarden, doordat de Joodse plantagebezitters niet zelf werkten, doch landheer speelden en zich niet werkelijk verbonden gevoelden met de bodem van Palestina. Als reactie hierop en onder invloed van de reeds geschetste gevoelens, werden twee belangrijke daden verricht. De eerste was de stichting van het Joods Nationaal Fonds, dat grond zou kopen en die in erfpacht uitgeven, terwijl de baten het Joodse volk ten goede zouden komen. Deze grond mocht niet verkocht worden, hij dient eeuwig eigendom van het Joodse Volk te blijven. De percelen, die het in pacht geeft, mogen niet groter zijn dan een boerenfamilie zonder gehuurde hulp zou kunnen bebouwen. Deze laatste bepaling had ten doel „exploitatie” van landarbeiders te voorkomen en de boer aan zijn land te binden. De resultaten van het Joods Nationaal Fonds waren gunstig. In 1941 bevond zich ca $\frac{1}{3}$ van het Joodse grondbezit in handen van het J. N. F. Verder was $\frac{1}{3}$ in bezit van de organisatie van Baron Rothschild en $\frac{1}{3}$ was in handen van particulieren; deze verhouding is sindsdien ten voordele van het J. N. F. gewijzigd.

Het andere belangrijke feit in de ontwikkeling van de Joodse landbouw was de stichting van de Kevoetsah, het communistische grootlandbouwbedrijf, waarbij 200 tot 1000 personen in een bedrijf werken. Binnen de Kevoetsah bestaat geen persoonlijk eigendom, ook kleren zijn gemeenschapsbezit, die naar behoefte worden verstrekt. Er wordt gemeenschappelijk gegeten en de kinderen slapen in een gemeenschappelijke slaapzaal, zodat 't familieleven minder intiem is dan in de burgerlijke maatschappij. Voor degenen, die menen, dat in deze communistische bedrijven het huwelijk afgedaan heeft, zij medegedeeld dat het monogame huwelijk er in praktijk in stand wordt gehouden, doch dat er een vrij hoog percentage echtscheidingen (10 à 15%) voorkomt.

Naast de Kevoetsah heeft zich, zoals reeds werd gezegd, een type dorp ontwikkeld, de moshav ovediem, waar ieder zijn eigen bedrijf beheert en een eigen huis heeft, doch het gebruik van de landbouwmachines coöperatief geschiedt. Er is geen duidelijk verschil in economische resultaten tussen kevoetsah en moshav ovediem. Zij vormen

echter de enige wijze, waarop de Joden in Palestina, gegeven de geringe oppervlakte grond per arbeidskracht, het landbouwbedrijf kunnen uitoefenen.

Voor het individuele kapitalistische landbouwbedrijf is buiten de citruscultuur geen plaats bij gebrek aan bestaansmogelijkheid. De keuze tussen Moshav Ovediem en Kevoetsah is echter in hoofdzaak een kwestie van smaak. Sommigen prefereren de sociale voordelen van de Kevoetsah met de daaraan gepaard gaande nadelen van een zó van het normale afwijkend gezinsleven. Anderen achten de nadelen groter dan de voordelen en gaan in de Moshav Ovediem. Tot aan de oorlog was de voorkeur uitgedrukt in aantal aanhangers nauwelijks meetbaar. Beide typen hadden ongeveer evenveel inwoners.

De economische resultaten van deze bedrijven en bedrijfjes kunnen, zoals reeds werd aangetoond, niet anders dan matig zijn wegens de fouten in de opzet, n.l. de geringe oppervlakte cultuurgrond per arbeidskracht. Zou echter overal voor 100% bevoeiing kunnen worden toegepast, zoals in de sinaasappelplantages, dan zou een intensief groentebedrijf kunnen worden opgezet, dat betere financiële resultaten zou kunnen leveren. Daar er nog geen grote bevoeiingswerken zijn uitgevoerd, is er nog onvoldoende irrigatiewater aanwezig, zodat slechts ca. 10 % van de grond van het gemengde bedrijf geïrrigeerd kan worden. Doch al had men voldoende bevoeiingswater, dan nog zou een intensieve groentecultuur slechts mogelijk zijn, voor zover de ontwikkeling der steden een markt voor het product zou kunnen bieden. Het water wordt gebruikt voor de verbouw van veevoeder en het grootste gedeelte van de inkomsten van de bedrijven is dan ook afkomstig van de zuivelproductie (niet van de groenteteelt). Het bedrijf laat dan ook de landbouwers slechts geringe inkomsten, die hun een uiterst sober bestaan veroorloven. Het feit, dat vele dezer bedrijven vóór 1939 in slechte tijden pacht en afschrijving op het kapitaal aan de Joodse Nationale fondsen terugbetaalden, is dan ook onbegrijpelijk, omdat naar Europese maatstaf gemeten daardoor het lage levenspeil nog meer gedrukt werd. Zolang de landbouwers echter genoeg nemen met dit sobere leven, past het niet critiek uit te oefenen. Op sommige punten is critiek wel geoorloofd, voor zover de armoede van dit landbouwersbestaan problemen schept, die uitgaan boven het belang van de individu, zoals de intering van geestelijk kapitaal. Zowel in de Moshav als in de Kevoetsah is het aantal intellectuelen relatief hoog en ofschoon hun kennis grotendeels braak ligt of onbruikbaar is, doet een deel ervan dienst in de snelle aanpassing van het bedrijf aan nieuwe economische omstandigheden. Het is echter nog steeds niet be-

wezen, dat de financiële overschotten uit het bedrijf voldoende zijn om nieuwe intellectuelen in beperkte getale op te leiden. Het is m.i. twijfelachtig of de Moshav en de Kevoetsah uit eigen middelen op de lange duur over voldoende onderwijzers, doktoren en landbouwkundigen zullen kunnen beschikken. Er heeft m.i. een intering plaats op in economische zin essentieel geestelijk kapitaal, waarvan de gevolgen eerst later hun ongunstige economische invloed zullen doen gelden. Daarbij denk ik in de eerste plaats aan het gebrek aan de technici, die nodig zijn om de concurrentie met de Arabieren ook op landbouwgebied vol te kunnen houden zonder genoodzaakt te zijn de sociale voordelen zoals onderwijs en medische verzorging, prijs te geven.

Voor de Kevoetsah is echter, naar Infield opmerkt, een lage levensstandaard vermoedelijk bestaansvoorwaarde, omdat door ruimere omstandigheden de naar ontbinding stuwende sociale krachten de overhand kunnen krijgen.

Ofschoon kenners van de Kevoetsah deze mening van Infield onbewezen achten, spreekt voor een verband tussen lage levensstandaard en collectief bedrijf het feit dat in Rusland de collectivisatie eerst mogelijk werd nadat door uitroeiing van de koelak, alleen boeren met dwergbedrijfjes overbleven. Ook in Hongarije acht men het ontstaan van collectieve bedrijven eerst mogelijk geworden na de jongste opdeling van het grootgrondbezit, waardoor een zeer groot aantal dwergbedrijfjes zijn ontstaan, die de nieuwe eigenaren slechts een zeer lage levensstandaard kunnen waarborgen.

De Kevoetsoth kunnen enigszins vergeleken worden met de werkende kloosterorden uit de vroege middeleeuwen. Beide zijn gekarakteriseerd door soberheid van bestaan, door de in sommige opzichten vrijwillige armoede, door de dienst aan het ideaal, zij het God of Gemeenschap, door noeste arbeid en het gemeenschappelijke samenzijn (refectorium).

Beide zijn zij centra van betere cultuurmethoden, die niet nalaten hun invloed op de omgeving uit te oefenen en beiden vormen de vooruitgeschoven posten, waaromheen in nieuw te ontsluiten gebieden nederzettingen ontstaan.

Is de Kevoetsah een eindpunt in de ontwikkeling? Er zijn tekenen, die op het tegendeel wijzen. Men kent n.l. sinds enkele jaren nieuwe typen nederzettingen, waarbij de settlers ieder in afzonderlijke huizen wonen en een afzonderlijk gezinsleven hebben, doch waarbij toch alle bedrijven geamalgameerd zijn tot een grootbedrijf als in de Kevoetsah en de arbeidsverdeling als in de Kevoetsah geschiedt (Mesjek-Sjitoefi). Omdat men ook hier met een te geringe oppervlakte cultuurgrond te kampen heeft, is het probleem van de onvermijdelijke agrarische overbevolking op

m.i. in principe goede wijze aangepakt. Men koloniseert met de settlers niet alleen landbouwers, maar ook industriearbeiders, in het bijzonder specialisten met het doel locale industrieën te vestigen, teneinde het overschot aan arbeidskrachten een bestaan te geven.

In de grote Kevoetsoth werden eerder dan in de Mesjek-Sjitoefi industrieën gevestigd doch men acht de ontwikkelingsmogelijkheden niet groot, omdat industriële discipline en Kevoetsah-democratie niet gemakkelijk samengaan.

De invloed van de Kevoetsoth en de Moshavé Ovediem is zeer groot, omdat zij (doch voornamelijk de eerste) een goede leerschool zijn voor de landbouwers, die meestal zonder enige landbouwkennis in Palestina komen en omdat zij de gedachte van sociale rechtvaardigheid en coöperatie hebben helpen verbreiden tot ver buiten de landbouwsector. Bovendien leveren de Kevoetsoth een onevenredig groot aandeel van de Zionistische leidende functionarissen; en om deze redenen gaat de belangrijkheid van de Kevoetsoth, uit boven de bereikte economische resultaten. Onder invloed van de ideologie der Kevoetsoth is de coöperatie ook een belangrijk element in de economie van de Joodse stad geworden, zoals uit het volgende kan blijken.

Ofschoon de Arabieren al van ouds gemene weiden en ander gemeenschappelijk dorpsbezit en een soort van coöperatief credietsysteem kenden, is toch de coöperatieve beweging in grote omvang alleen bij de Joden te vinden. Zo waren in 1944 van de 1281 geregistreerde coöperaties 1052 Joodse. (Hetgeen nu volgt heeft dan ook alleen betrekking op de Joodse coöperaties).

Er zijn twee soorten n.l. coöperatie van de arbeiders en van de middenstand. De eerste zijn overkoepeld door de General Cooperative Ass. of Jewish Labour, en the Central Holding Cy. van de „Histadruth" = the General Federation of Jewish Labour met in 1943 130.000 leden. In de landbouw zijn de Kevoetsah of Kibbuts totale coöperaties en de Moshavé Ovediem passen gedeeltelijk coöperatie toe (alleen op economisch gebied). Hun producten worden gemerkt door de Tnuvah Ltd. met een omzet van 4.1 miljoen £ in 1944. De middenstandslandbouwkolonisatie heeft eveneens een coöperatieve kapitalistische afzetorganisatie („Tenne"), die in dat jaar echter een veel geringere omzet heeft n.l. 0.2 £ miljoen.

De Tnuvah zette in 1944 22 miljoen liter melk af en 22 miljoen eieren, 8000 ton aardappelen en 6000 ton vruchten. Verder is belangrijk de citrusverkoopcoöperatie „Pardess" met een omzet van 7 miljoen kisten op een oogst van 15.3 miljoen in 1939. Bovendien heeft men in Palestina een coöperatief groothandelsbedrijf, de Hamashbir Hamerkazi =

Central Wholesale Soc. met een omzet van £ 2.7 miljoen in 1944. Hamashbir heeft industriële deelnemingen, o.a. in de Shemen oliefabriek, in de Neshet en Cementindustrie en in verschillende textiel fabrieken.

Ook in het transportwezen vindt men belangrijke coöperaties. Zo beheersen vier grote interlocale coöperatieve autobusondernemingen en drie stedelijke autobuscoöperaties het interlocale en het lokale busverkeer tussen en in Haifa, Tel Aviv en Jerusalem. Het gaat hier om bedrijven van grote omvang, zoals blijkt uit het feit, dat in Tel Aviv alleen in 1945 68 miljoen personen door de coöperatie van stadsautobussen werden vervoerd. Ter vergelijking zij vermeld, dat het gehele lokale autobusverkeer in Nederland in 1938 eveneens 68 miljoen personen vervoerde. Een ander belangrijk coöperatief concern is de coöperatieve aannemers Mij Solel Boneh Ltd., een van de grootste werkgevers in het land, die grote belangen heeft in cementfabrieken en steengroeven, metallurgische bedrijven b.v. de Vulcan Foundries (450 arb.), en in fabriekmatige vervaardiging van deuren, ramen en sanitair, glasfabrieken, etc. Als bijzonderheid kan vermeld worden, dat in de oorlog Solel Boneh voor de Engelse regering belangrijke bouwopdrachten in Libanon, Cyprus, Irak en Iran uitvoerde.

Tot slot nog enkele woorden over de ontwikkelingsplannen van Palestina.

Men is vóór de oorlog bij vele experts te rade gegaan om advies betreffende de ontwikkelingsmogelijkheden van het land en om gegevens aangaande de opnamecapaciteit voor nieuwe immigranten. Deze experts kwamen dan steeds tot getallen van enkele honderdduizenden immigranten; deze getallen zijn vermoedelijk juist wanneer men alleen naar de landbouwkundige mogelijkheden ziet en meer zich daarbij beperkt tot de gemakkelijk tot ontwikkeling te brengen irrigatieprojecten en niet de mogelijkheden, geboden door de eventuele industrialisatie van Palestina, in rekening brengt.

Na de oorlog hebben op verzoek van de Zionistische organisatie Amerikaanse deskundigen (w.o. Dr. Lowdermilk), opnieuw advies uitgebracht over de ontwikkelingsmogelijkheden van Palestina en het probleem van de opname-capaciteit. Zij zijn daarbij afgeweken van voorgangers en hebben de opname-capaciteit van Palestina niet alleen afgemeten naar de mogelijkheden, die de landbouw kan bieden, maar ook naar de industrie. Bij een harmonische ontwikkeling van landbouw, industrie en handel rekent men dat Palestina minstens nog een miljoen Joden in de komende jaren een plaats kan bieden.

Bovendien hebben zij in tegenstelling met hun voorgangers een zeer koen irrigatieschema opgezet, waarbij de wateren van de Jordaan tot in

het verre Zuidland = Negev worden gebracht. Zij rekenen hierdoor nog 3000 km² te kunnen bevoeien (tegen 500 km² in 1947).

Zij konden deze plannen opstellen omdat zij konden putten uit de ervaringen, verkregen bij de Tennessee Valley Authority, die hun voorgangers nog niet bezaten. Zij hebben, heenstappend over de politieke grenzen, een project gemaakt met als uitgangspunt de natuurlijke eenheid van het stroomgebied van de Jordaan, dat delen van Syrië, Transjordanië en Palestina omvat. Zoals ook bij de T.V.A. is in dit plan tevens de inrichting van elektrische centrales opgenomen. De elektrische energie, die opgewekt kan worden, zal het achtvoudige van het tegenwoordig gebruik van 125 miljoen kw/jaar bedragen. Een uitvoering van deze plannen komt niet alleen de Joden, doch ook in grote mate, zij het indirect, de Arabieren ten goede.¹⁾

Op dit punt moet nog even worden ingegaan, al valt het niet binnen het kader van dit artikel om de Arabische problemen te behandelen. De Arabieren immers worstelen met een nog veel groter probleem van agrarische overbevolking dan de Joden. Een veel groter percentage van de Arabische bevolking leeft van de landbouw en zij hebben het nadeel van een zeer hoog geboorteoverschot.

De Joodse immigratie, die een grote geldstroom naar Palestina heeft gebracht (waaruit door grondverkoop $\frac{9}{10}$ van de Arabische citruscultuur is gefinancierd) en het steeds groter worden van de Joodse markt voor Arabische landbouwproducten heeft gemaakt, dat het Arabische levenspeil, ondanks overbevolking, aanmerkelijk is gestegen.

Gezien op lange termijn zou het probleem van de agrarische overbevolking voor de Arabische bevolking in Palestina wel zeer nijpend worden, indien deze kapitaalstroom op zou drogen doordat de Joodse ontwikkeling van Palestina sterk geremd zou worden en deze kapitaalstroom niet door een andere zou worden vervangen.

Een ontwikkelingsplan voor Palestina, geactiveerd door verdere Joodse immigratie, zou dus objectief gezien en afgescheiden van de politieke verwickelingen, ook een Arabisch belang zijn.

¹⁾ In de voorgaande beschouwing werd een economische beoordeling van het Joodse opbouwwerk gegeven. Zoals alle economische beschouwingen, heeft ook deze het nadeel, dat de menselijke kant van het opbouwwerk niet tot zijn recht komt. In cijfers immers kan de taai

¹⁾ Sinds het ter perse gaan van dit artikel kreeg ik inzage van Nathan's Palestine, Problem and Promise, waarin zeer interessant en grondig wordt aangegeven, op welke wijze in de komende tien jaren ruim een miljoen Joodse immigranten gekoloniseerd kunnen worden.

strijd van alle dagen tegen malaria, droogte, hitte, onveiligheid en tegenwerkende autoriteiten niet worden afgeschilderd.

Ook de moed en volharding om met vaak ontoereikende vakkennis, met bijna ontoereikende lichamelijke krachten, het harde werk in het moeilijke klimaat vol te houden, totdat de in cijfers beschreven successen waren verkregen, kunnen niet worden gewogen en in getallen bepaald worden. Toch waren deze menselijke deugden in het gehele opbouw-werk overal aanwezig en het zou een tekort zijn ze niet te memoreren.

Samenvatting en toekomstverwachtingen.

De Joodse kolonisatie heeft in Palestina voornamelijk een stedelijk en industrieel karakter gekregen.

De financiële grondslag dezer kolonisatie is gezond, omdat de Joodse gemeenschap geen noemenswaardige buitenlandse schulden heeft. De Joodse industrie heeft zich gedurende de oorlog sterk uitgebreid, doch heeft te kampen met verouderde machines en te hoge lonen; deze moeilijkheden zijn echter te overwinnen.

De Joodse gemengde landbouw heeft interessante technische en sociale resultaten opgeleverd. De economische resultaten zijn minder gunstig. De resultaten van de citrus-industrie waren, behalve in de oorlog, gunstig.

Het probleem van de Joodse landbouw buiten de citrus-industrie is nog niet opgelost, ondanks de relatief grote technische vorderingen op het gebied van rasverbetering bij koeien en pluimvee en betere cultuurmethoden. In het gemengde bedrijf is (evenals in de Arabische landbouw) nu reeds een grote agrarische overbevolking zichtbaar, doordat aan de nieuwe settlers te weinig grond is toegewezen. Ook in Palestina kan vestiging van industrieën op het platteland en in de Kevoetsoth uitkomst brengen. Daar deze industriële ontwikkeling eveneens noodzakelijk is voor een grote opname van immigranten, zal er steeds behoefte bestaan aan goede technici. Het lijkt mij van groot belang, dat de jeugd, die naar Palestina wil emigreren, zich waar dat, zoals in Nederland mogelijk is, geen landbouwkennis eigen maakt, doch technische kennis (op ambachtsschool of M.T.S.). Technische kennis heeft bovendien het voordeel, dat deze meer algemeen is te gebruiken, dan landbouwroutine, die te veel aan plaatselijke omstandigheden is aangepast, zodat de waarde van Nederlandse landbouwroutine voor Palestina problematisch is. Tenslotte is het medenemen van verworven technische kennis een geoorloofde en uitstekende wijze om kapitaal te transfereren.

Veel kan Palestina verwachten van plannen, zoals de Jordan Valley

Authority, doch mochten deze plannen ooit geheel of gedeeltelijk ten uitvoer worden gebracht, dan zal erop gerekend behoren te worden, dat voldoende grond per settler ter beschikking worde gesteld, ongeacht of deze settler zich in een Kevoetsah vestigt of in een individueel bedrijf.

Ondanks de potentiële ontwikkelingsmogelijkheden van de landbouw, zal toch ook in de toekomst het overgrote gedeelte der Joodse immigranten een plaats in de industrie moeten vinden.

Tenslotte moet nog op het economische belang gewezen worden dat de Arabieren bij de Joodse opbouw hebben.

De agrarische overbevolking van het Arabische Palestina immers zal vooral nijpend worden, indien door stopzetting van de Joodse opbouw de inkomsten van de Arabische sector aanzienlijk zouden verminderen.

Sinds het artikel werd geschreven heeft de U.N.O. besloten Palestina te verdelen. Aangezien het aan de Joden toe te wijzen gebied de vruchtbare vlakten en het belangrijkste deel der Kaliwinplaatsen aan de Dode Zee omvat, zijn de voornaamste natuurlijke bronnen van welvaart in het Joodse gebied komen te liggen. Door de verdeling zijn dan ook de mogelijkheden van een aanzienlijke Joodse kolonisatie niet aanmerkelijk verminderd. Nathan acht het uitvoerbaar om in de komende tien jaren één à twee miljoen Joden in Palestina te koloniseren. Hierbij is het hoogste cijfer niet zozeer de limiet, bepaald door de beschikbare bouwgrond of door de mogelijkheden van de bevolking, doch door het aantal Joden dat volgens de schrijver naar de Joodse Staat zal wensen terug te keren.

GERAADPLEEGDE LITERATUUR

- Anglo Palestine Yearbook 1946.
 Anglo Palestine Bank Ltd. Short Statistical Survey of Palestine, Tel Aviv 1947.
 Bentwich, N., Palestine, Ernest Benn Ltd., London 1946.
 Bonné, A., The Economic Development of the Middle East, Kegan Paul, Trench, Trubner & Co., London 1945.
 Bulletin of the Economic Research Institute of the Jewish Agency for Palestine, Jerusalem.
 Infield, H. F., Co-operation living in Palestine, Kegan Paul, Trench, Trubner & Co., London 1946.
 Lowdermilk, W. C., Palestine land of promise, V. Gollancz, London 1945.
 Mandelbaum K., The Industrialization of Backward Areas, Institute of Statistics Monograph no. 2, Oxford 1945.
 Nathan, RR Gass O. Creamer D Palestine Problem and Promise, Washington DC 1946, Falcor Yearbook 1939.
 Palestine's Economic Future 1946 ed. J. B. Hobman, London 1946.
 Interessante bijdragen in het bijzonder van Sir John Russell over de landbouw in Palestina; en Van Kaplan over de financiering van de kolonisatie.
 Palnews Economic Journal published by Palestine News Service Tel Aviv.
 Schultz Th. W., Agriculture in an Unstable Economy, Mc. Graw-Hill Book Cy Ltd. New York London 1945.